

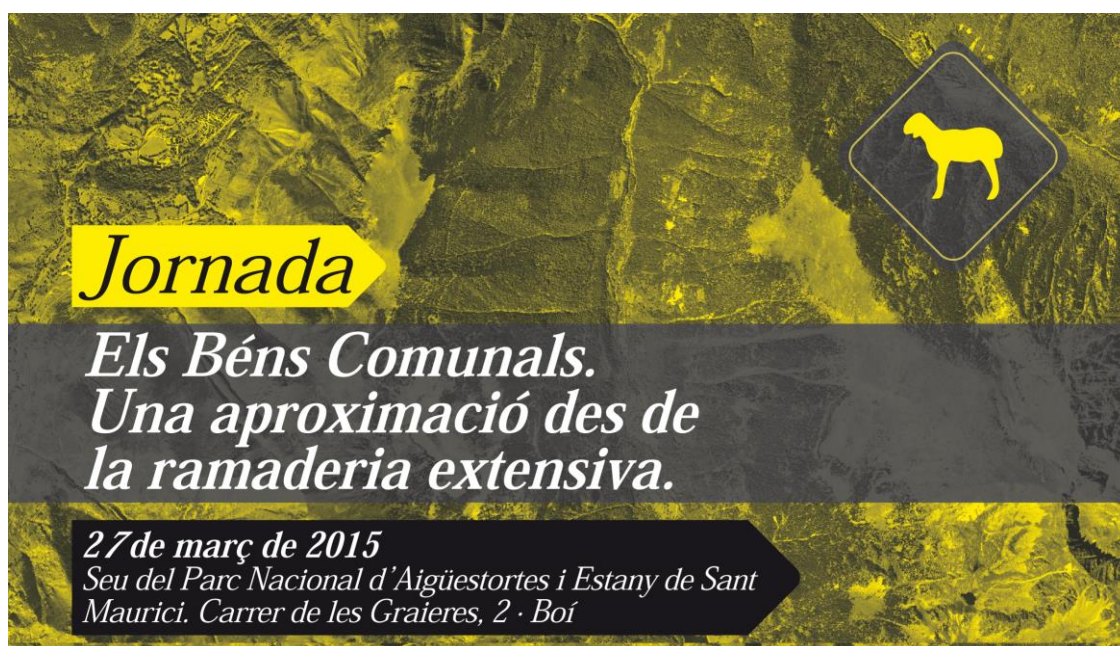
Fundació del
Món Rural

IDAPA

Institut per al Desenvolupament
i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran
Institut entath Desvolopament
e era Promocion deth Naut Pirenèu e Aran

DOCUMENT DE CONCLUSIONS INTEGRAT

Abril de 2015

Introducció

Reflexionar i debatre sobre els beneficis que poden suposar les pastures comunals per al desenvolupament socioeconòmic i mediambiental dels nuclis de població que tradicionalment n'han estat beneficiaris, ha estat l'objectiu principal de la jornada. Gran part de la ramaderia extensiva catalana pastura en superfícies comunals i per tant, cal que la realitat d'aquests béns comuns s'adapti a les necessitats actuals. S'ha volgut posar damunt de la taula la seva situació actual, com ha estat la seva evolució i com s'adapta la seva gestió a la societat actual, tenint en compte que molts d'ells encara es basen en un règim jurídic molt antic, proper a l'Edat Mitjana.

L'organització d'aquesta jornada està emmarcada en les actuacions que desenvolupa el Grup de Treball de Transhumància i Camins Ramaders coordinat per la Fundació del Món Rural (FMR) i l'Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran (IDAPA). Des de l'organització d'aquest grup de treball s'ha volgut donar una perspectiva des de la ramaderia extensiva però sense deixar de banda la feina feta amb anterioritat sobre els béns comuns. En aquest sentit s'ha volgut recollir el resultat de dues accions que pensem han estat significatives a l'hora de parlar sobre aquesta temàtica:

- El Seminari *Els Béns Comunals i la Gestió del Territori al Pirineu Català. Sort, maig de 2002.*
- L'estudi *Els Béns Comunals a l'Alt Pirineu i Aran. IDAPA, 2008.*

Abans d'entrar en les conclusions i propostes de l'actual jornada trobem adient recordar les conclusions i propostes que es van derivar dels documents anteriorment citats.

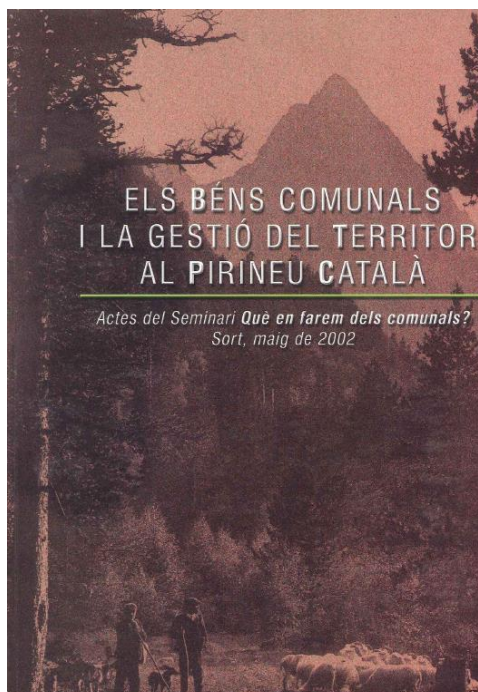

Font: Fundació del Món Rural

Conclusions del seminari *Els Béns Comuns i la Gestió del Territori al Pirineu Català. Sort, maig de 2002*

En el document on estan les actes del seminari de Sort¹ hi podem trobar una síntesi de les idees bàsiques a les que es va arribar que tot seguit resumim.

Portada del document

Les tres idees principals que es van voler difondre es van organitzar cronològicament:

- **El passat dels comuns:** Es va fer notar la necessitat d'aprofundir en el coneixement del passat dels comuns i estudiar-ne la seva gestió. Es va constatar que la pervivència d'aquest tipus de gestió territorial és típica de zones de muntanya. Es va destacar que la gestió i regulació d'aquests béns ha propiciat que s'ha mantingut una gran diversitat biològica i en alguns casos, la supervivència d'espècies que han desaparegut en altres indrets fora d'espais comuns.
- **El present dels comuns:** La idea general que es va remarcar va ser que el model de gestió de comuns existeix però va en regressió degut als canvis socioeconòmics i demogràfics. Malgrat els importants recursos naturals que posseeixen les zones comuns cada cop són menys les comunitats titulars de comuns.
- **El futur dels comuns:** A banda de destacar que la recuperació dels comuns passa per la solució de l'abans esmentat es va arribar a la conclusió que un aspecte determinant per la supervivència d'aquesta manera de gestionar el territori passa per un enteniment amb les administracions, generals i locals, per tal d'aconseguir que l'ordenació del territori i la conservació de la biodiversitat siguin un estímul i un recurs per a les comunitats locals.

¹ Si es vol adquirir es pot consultar:

http://llibreria.gencat.cat/product_info.php?products_id=408&osCsid=64h55cngb806apsfpp4a57gcg4

A continuació enumeren sis punts que són conclusions i propostes de treball:

1. Els béns comunals existeixen i desenvolupen una tasca de gestió sostenible del territori.
2. Es remarca la necessitat d'elaborar un inventari dels béns comunals. S'evidencia que tot i que és una tasca important a totes les comarques pirinenques, ho és d'una manera especial a la comarca del Pallars Sobirà.
3. Es va remarcar la necessitat d'aprofundir en l'estudi dels comunals i recuperar la delimitació dels nuclis de població tradicionals i plasmar-la cartogràficament.
4. Millorar la legislació que afecta els béns comunals, especialment la legislació municipal, la forestal, la de caça... Aspectes com el finançament municipal o el reconeixement d'entitats submunicipals de gestió de comunals són temes destacats.
5. S'ha de tenir els béns comunals com a referència de la sostenibilitat territorial i donar-los el valor que han tingut com a model de participació ciutadana en la gestió dels recursos naturals.
6. Demanda al Govern de la Generalitat:

“Es demana al Govern de la Generalitat i als governs municipals solucions de gestió forestal i d'ordenació d'usos del sòl, en sentit ampli (bosc, pastures, etc.), mitjançant el desenvolupament d'estructures administratives de gestió participativa, el suport d'iniciatives d'autonomia municipal (afavorint els Consorcis) i l'estudi de solucions de futur (Custòdia...). Ens trobem actualment en un carrer sense sortida: l'administració forestal no està actualment dissenyada per gestionar, i les iniciatives municipals són massa precàries. Les noves vies de gestió, que han d'anar lligades als projectes en curs referits a la gestió del territori, han de servir per donar el protagonisme de les decisions sobre els terrenys comunals a la societat que sustenta, i servir per aplicar totes les polítiques de conservació i gestió que es plantegin als terrenys comunals.”

Conclusions de l'estudi *Els Béns Comunals a l'Alt Pirineu i Aran*. IDAPA, 2008

Abans d'entrar a enumerar les conclusions d'aquest estudi cal destacar que l'estudi és, en part, el relleu de les conclusions i propostes del seminari de Sort de 2002 i és una primera proposta d'inventari de béns comunals a les comarques pirinenques i una aproximació històrica als seus orígens i la seva gestió que clarifica en gran mesura la situació actual (social i legislativa) d'aquests béns.

L'estudi proposa una sèrie de propostes de treball molt extenses i que fan referència a les següents temàtiques²:

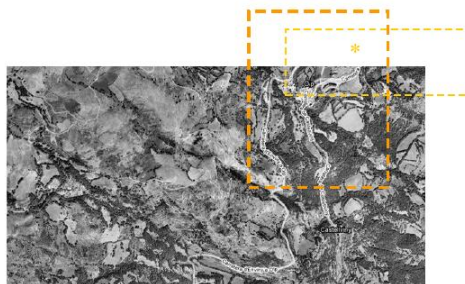
- Normalitzar la situació registral i per tant d'identificació dels béns comunals.
- Millorar el coneixement que tenim dels béns comunals.
- Facilitar la participació de les comunitats beneficiàries en la seva gestió.
- Adaptar la normativa a la realitat actual.

² Per consultar aquest estudi podeu seguir el següent enllaç: <http://www.idapa.cat/documentacio>

Els béns comunals a l'Alt Pirineu i Aran

ESTUDI SOBRE LA SITUACIÓ I LES PERSPECTIVES DELS ESPAIS
COMUNALS A LES COMARQUES DE L'ALT PIRINEU I ARAN

★ Béns Comunals: nom. Béns pertanyents al comú, és a dir, a tota la població d'un municipi

Portada de l'estudi

En aquest sentit, els participants de l'estudi van arribar a les següents conclusions consensuades:

1. Els béns comunals es diferencien dels altres tipus de béns pel seu règim d'aprofitament. Se'ls atribueix jurídicament característiques dels béns de domini públic, però el seu gaudi pertany als veïns, tot i que la seva participació no està regulada.
2. Els canvis socials i econòmics de l'últim segle, en els que destaca el despoblament; l'agrupació de municipis; l'abandó dels aprofitaments tradicionals; i l'aparició de nous usos als boscos i muntanyes pirinenques configuren un escenari a inicis del segle XXI en que hom es planteja una adequació d'aquesta figura mil·lenària d'aprofitament comú de les muntanyes, per adaptar-la a la situació actual i fer possible una gestió eficaç del territori, compatible amb l'exercici dels drets dels seus habitants.
3. ... s'evidencia que els béns comunals són un tipus de béns municipals amb molta rellevància en l'àmbit de l'Alt Pirineu i Aran, però amb un marc normatiu i administratiu que no ha evolucionat de forma paral·lela a com ho ha fet la realitat a la que estan subjectes.
4. El seu estat legal no està normalitzat en la gran majoria dels casos, essent l'excepció aquells béns que estan correctament inscrits i identificats en tots els registres pertinents. El seu marc normatiu és clar per no s'aplica, degut a la gran casuística a nivell local, a les particularitats de cada municipi amb nombrosos nuclis de població i a la dissociació del bé amb el poble i els veïns que en poden gaudir.
5. El 75% de la superfície forestal a l'Alt Pirineu i Aran està ocupada per comunals. Aquest fet contrasta amb el desconeixement i a vegades desinterès (salvant importants excepcions) per part de la societat i les administracions. Per contra, els béns comunals tenen una gran potencialitat per afavorir el desenvolupament sostenible al Pirineu.
6. Aquests béns han estat durant segles el tipus de propietat que ha donat resposta a les necessitats de la societat de muntanya per tal de desenvolupar-se, i tot i que la seva

estructura juridico-administrativa ha quedat desfasada; la gestió, aprofitament i cura de la muntanya és avui en dia el pilar bàsic del desenvolupament als Pirineus (de manera directa a través del sector primari o de manera indirecta a través del turisme), de manera que el paper dels comunals segueix directament lligat al futur dels pobles i veïns que en són beneficiaris.

7. Cal plantejar-se quin paper han de jugar els comunals en el futur de la societat rural de muntanya a Catalunya. La legislació, tant estatal com autonòmica, atorga als béns comunals un estatus equiparable als béns de domini públic, i manté la seva categoria i consideració en totes les normes que els afecten; en canvi, hi ha un gran desconeixement de la naturalesa d'aquest béns, tant per part dels col·lectius que els han d'administrar com dels que en poden gaudir.

Per finalitzar les conclusions, igual que en el document del seminari de Sort, es fa una demanda a l'administració:

“Per resoldre aquesta incoherència, l'administració no ha d'emprendre importants mesures legislatives, sinó accions efectives encaminades a la seva normalització registral, mesures de difusió i representació, a garantir i facilitar la participació de les comunitats beneficiàries i a una adaptació normativa als nous usos i la nova realitat de les entitats locals propietàries, per tal de facilitar-ne la seva administració i gestió.”

Conclusions de la jornada *Els Béns comunals. Una aproximació des de la ramaderia extensiva. Boí, 2015.*

Un cop repassades les conclusions i propostes dels documents anteriors pensem que és necessari destacar la feina que no s'ha dut a terme per poder millorar la situació dels béns comunals des de l'any 2002. Algunes de les conclusions del seminari de Sort es reiteren en l'estudi d'IDAPA de 2010 i se'n torna a fer esment a la jornada de Boí de 2015, perquè encara segueixen vigents. Per tant, pensem que cal tenir en consideració el conjunt de conclusions i propostes amb l'objectiu d'avançar en l'ordenament i la millora de la situació actual dels béns comunals del nostre país.

Les conclusions de la jornada de Boí 2015 són:

1. **L'aportació que fan els usos comunals és decisiva per conservar la biodiversitat, la qualitat dels paisatges i fomentar el desenvolupament sostenible del nostre territori.**
2. En aquest sentit, **caldria analitzar quina aportació fan els usos i terrenys comunals en el sistema d'espais naturals protegits de Catalunya**, i a la conservació dels hàbitats dels quals depenen les espècies legalment protegides, de cara als objectius europeus per al 2020.
3. Els terrenys i els usos comunals de Catalunya tenen una història molt diversa, que ha estat estudiada en detall en molt poques comarques, que permet explicar **l'extraordinària diversitat de la casuística actual**. Aquesta diversitat es dona també en els usos ramaders col·lectius.

4. **Els sistemes de governança dels usos comunals ramaders i la seva capacitat de resiliència** són dinàmics, han experimentat grans transformacions al llarg del darrer segle i han d'adaptar-se a les circumstàncies actuals i futures. Un bon exemple dels canvis futurs són els que introduirà la nova Política Agrària Europea. El **Pla de desenvolupament rural** i el pla d'acció per a les pastures determinaran els ajuts europeus fins a l'any 2020, i tenen un gran potencial per incentivar la conservació i recuperació de pastures, en particular les que tenen usos comunals.
5. Cal incentivar la capacitat d'innovació dels béns comunals per a la seva adaptació al futur. En aquest sentit, convé tenir en comte que la convivència d'usos agropecuaris, mediambientals, turístics i forestals en aquestes zones pot obrir noves oportunitats.
6. Els darrers anys ha augmentat molt l'interès per les oportunitats que poden oferir els sistemes de gestió comunal tant a escala internacional (àrees de conservació comunitàries) com espanyola (Iniciativa Comunales) per donar respostes creatives i efectives als reptes de conservació que no poden afrontar els governs ni les iniciatives privades.
7. En aquest sentit, l'exemple del **Parc Natural i Reserva de Biosfera de les Bardenas Reales (Navarra)** palesa com un territori amb propietat i governança comunals promou, amb coherència, creativitat i visió de futur, els seus usos d'acord amb els criteris de sostenibilitat ecològica, social i de conservació de tots els hàbitats i espècies protegides del seu territori.
8. **Les rendes generades a partir de la gestió dels béns comunals poden esdevenir una peça clau per al manteniment de la població als nuclis de la zona pirinenca** (les rendes obtingudes a través dels arrendaments de pastures, de la fusta, dels canons i taxes per l'ocupació per usos turístics, per temes energètics -pas de línies d'alta tensió, centrals eòliques, hidroelèctriques, etc- per temes esportius, etc...). Aquests recursos **podrien destinar-se a actuacions relacionades amb la conservació poblacional** mitjançant la fixació d'una mínima activitat primària.

Durant la jornada es varen plantejar diverses propostes de treball que caldria desenvolupar per poder millorar la situació dels béns comunals a Catalunya:

- Promoure l'anàlisi de l'**aportació territorial i funcional dels usos i terrenys comunals en el sistema d'espais naturals protegits** i a la conservació dels hàbitats dels quals depenen les espècies protegides.
- Promoure un procés participatiu amb tots els actors clau (administració, societat...) per examinar com es poden **establir models de gestió delegada en aquells espais naturals protegits on hi ha propietats comunals que no tenen gestió activa, o aquells on els equips gestors són insuficients**.
- Promoure un **consens institucional entre tots els actors involucrats** (especialment l'administració de la Generalitat, les entitats municipals i els propietaris col·lectius de forests) en favor **d'una definició funcional i actualitzada de què cal considerar com a**

béns comunals, més enllà de les seves concrecions particulars, que són del tot diverses, i el seu mateix estatut jurídic.

- **L'elaboració i edició de dos nous mapes de Catalunya:** Un referent a la divisió administrativa dels nuclis de població (a l'interior de la divisió municipal) i un altre que mostri la distribució dels règims de propietat, que diferenciï els espais que són de propietat pública, privada i comunal.
- Promoure la utilització dels recursos generats a partir dels comunals per a actuacions relacionades amb el manteniment poblacional. Es podria fer mitjançant:
 - Indemnitzacions compensatòries addicionals a les de la PAC (DUN) per a les explotacions ramaderes a finançar amb rendes provinents dels béns comunals.
 - Descomptes o exempcions en tributació fiscal municipal als veïns residents de manera permanent en nuclis de població que tinguin dret o beneficis sobre els béns comunals.

Font: Fundació del Món Rural